

Słownik filozoficzny: nacjonalizm

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Kenneth Kemp, *Tożsamość narodowa*, tłum. A. Szutta, dostępny w internecie: <https://filozofuj.eu/kenneth-kemp-tozsamosc-narodowa/> [dostęp 18.05.2020 r.].
- Źródło: John Acton, *Teoria narodowości*.
- Źródło: Roman Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Warszawa 1989.

- Źródło: Georg W.F. Hegel, *Wykłady z filozofii dziejów*, t. 1, tłum. A. Landman, Warszawa 1958.
- Źródło: Georg W.F. Hegel, *Wykłady z filozofii dziejów*, t. 2, tłum. A. Landman, Warszawa 1958.
- Źródło: R. Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Warszawa 1989.

Słownik filozoficzny: nacjonalizm

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Czy nacjonalizm jest patriotyzmem? Jak nacjonalistyczne żądania tożsamości kulturowej i suwerenności politycznej wpływają na społeczeństwo?

Z jednej strony uważa się, że nacjonalizm narodził się we Francji, po rewolucji francuskiej, a ugruntowały go wojny napoleońskie. Znaczący wpływ na wzmacnianie się państw narodowych miała reformacja. Z drugiej jednak strony istotne były procesy zachodzące w Niemczech, w przypadku których kształtowanie się ideologii było wyjątkowo silnie powiązane z filozofią, szczególnie z idealizmem Fichtego i dialektyką Hegla, które umacniały przekonanie o wyjątkowej misji narodu. Według ideologii nacjonalizmu najwyższym dobrem jest właśnie sam naród. W postawie nacjonalistycznej takie wartościowanie przejawia się m.in. w przywiązaniu do ojczyzny, jej kultury, tradycji, języka i religii. Z kolei tak często przywoływany w dyskusjach nad nacjonalizmem patriotyzm należy do jego wyróżników, ale nie jest z nim tożsamy.

- Poznasz genezę nacjonalizmu i założenia nacjonalistycznych ideologii.
- Przeanalizujesz kontekst historyczny ideologii nacjonalistycznej.
- Ocenisz zagrożenia wiążące się z postawą nacjonalistyczną.

Przeczytaj

Definicja: nacjonalizm

(z łac. *natio* – naród, nacja) – ideologia, przedstawiana również jako doktryna polityczna, w której najwyższą wartością są ideały i cele narodu. Realizacja narodowych celów jest związana z polityczną organizacją państwa narodowego. W ideologii nacjonalizmu naród jest organiczną wspólnotą jednostek, połączonych niematerialną więzią wspólnego pochodzenia, kultury, historii i religii. W nacjonalizmie obecne są odwołania do wyjątkowości narodu oraz misji dziejowej, jaką naród ma do spełnienia. Celem ideologii nacjonalistycznej jest budowanie potęgi narodu, co usprawiedliwia niekiedy stosowane środki – bezprawie, przemoc, dowolność w stanowieniu i interpretowaniu prawa, arbitralne ustanawianie norm etycznych.

Tło historyczne

Nacjonalizm jest zjawiskiem stosunkowo nowym w politycznych dziejach człowieka. Nie występował ani w starożytności, ani w chrześcijańskim, uniwersalistycznym średniowieczu. Jego załączki pojawiły się pod koniec średniowiecza na zachodzie Europy, zwłaszcza we Francji, jako forma obrony zwyczajów i przywilejów lokalnych, które należało chronić przed uniwersalistyczną siłą zewnętrzną, którą reprezentowało prawo rzymskie i Kościół uosabiany przez autorytet papieża.

Założenia

Przedstawiciele i oponenty

Nacjonalizm nowożytny wyrósł na gruncie niemieckim, ale później rozwijał się wszędzie tam, gdzie pojawiły się dogodne dla niego warunki. Niemieccy nacjonalisci z reguły odżegnywali się od chrześcijaństwa, proponując w zamian tradycję starogermańską, bardziej odpowiadającą duchowi Niemiec, albo też chcieli wprowadzić poprawki do chrześcijaństwa. Paul de Lagarde (1827-1891), teolog i orientalista, zanegował wartość chrześcijaństwa w jego dotychczasowej postaci,

chciał religijnej odnowy Niemiec, o czym świadczy nawet tytuł jego pracy *Nationale Religion (Narodowa religia)*. Proponował oczyszczenie chrześcijaństwa z „należności żydowskich”. Nacjonalizm niemiecki w wieku XX, po dojściu Hitlera do władzy, przerodził się w nazizm. Można powiedzieć, że nacjonalizm był gruntem, z którego wyrósł zarówno faszyzm, jak i nazizm.

Nacjoniści francuscy reprezentujący ruch o nazwie Action Française nawiązywali do zasad *ancien régime'u* i podkreślali swój rojalistyczny oraz konserwatywno-katolicki charakter. Ich głównymi teoretykami byli Maurice Barrès (1862–1923) i Charles Maurras (1868–1952). W ich pismach występuje odrzucenie demokracji, aprobatą dla autorytarnego wodza w państwie, antysemityzm. Ruch nacjonalistyczny we Francji skompromitował się, kolaborując z nazistami podczas II wojny światowej.

W Portugalii nacjonalizm za sprawą Antónia de Oliveiry Salazara. (1889–1970) przyjął szczególną formę *korporacjonizmu*, ale także identyfikował się z religią katolicką, podobnie w Hiszpanii za rządów generała Franco (1892–1975). Trochę inną formę przyjął nacjonalizm ukraiński, którego główny teoretyk, Dmytro Dońców, wyraził postulat, iż każdy naród powinien posługiwać się osobną, własną etyką. Oczywiście, z założeniem, iż etyka własnego narodu jest lepsza od pozostałych. W Polsce nacjonalizm rozwinął się w ugrupowaniach prawicowych, w pierwszej połowie XX w. Głównym teoretykiem był Roman Dmowski (1864–1939), który odwoływał się do katolicyzmu Polaków, krytykował demokrację, ale nie tak zaciekle jak francuscy czy niemieccy nacjoniści.

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DUR4uIU75>

Do głównych oponentów nacjonalizmu można zaliczyć myślicieli związanych z ideologią liberalizmu (także konserwatywnego), ale też socjalistów traktujących swoje ideały ponadnarodowo. Liberałowie zarzucali nacjonalistom pozbawienie ludzi wolności. Już w XIX w. Anglik Lord Acton (1834–1902), klasyk liberalnego katolicyzmu, pisał w *Teorii narodowości*:

” John Acton

Teoria narodowości

Największym przeciwnikiem praw narodowych jest nowoczesna teoria nacjonalizmu. Czyniąc teoretycznie państwo i naród współmierne ze sobą, w praktyce teoria ta sprowadza wszystkie inne narodowości będące w granicach państwa do pozycji podrzędnej. Nie może uznać ich równymi narodowi rządzącemu – który tworzy państwo – ponieważ wówczas państwo przestałoby być narodowe. Stosownie więc do stopnia humanitaryzmu i cywilizacji tego dominującego ciała, które domaga się wszystkich praw wspólnoty – niższe narodowości albo zostają wytępione, albo sprowadzone do niewolnictwa, albo wyjęte spod prawa, albo postawione w stan zależności.

Źródło: John Acton, *Teoria narodowości*.

Socjaliści zaś, z marksistami na czele, a także anarchiści uważali nacjonalizm za burżuazyjny przeżytek, którego przyczyny znikną z postępującą walką klas. Nacjonalizm był dla nich problemem przejściowym, czymś co tylko zaciemniało interesy klasowe. W drugiej połowie XX w., po doświadczeniach II wojny światowej oraz upadku systemów [totalitarnych](#), myśl nacjonalistyczna nie była szeroko popularna. Niemniej jednak wiele współczesnych konfliktów ma podłoże etniczne, często podsycane przez lokalnych nacjonalistów (np. wojna na terytorium byłej Jugosławii). Współcześnie w Europie, właściwie w każdym państwie istnieje partia czy ugrupowanie polityczne odwołujące się do uczuć narodowej przynależności.

Polecenie 1

Uzupełnij mapę myśli. Jakie są główne założenia nacjonalistycznych ideologii? Kogo można uznać za prekursorów ideologii nacjonalizmu? Kim są oponenty? Jakie elementy nacjonalizmu potrafisz zidentyfikować?

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

ancien régime

(fr. *ancien régime* – stary ład, porządek, władza) określenie na porządek polityczny zniesiony przez zmiany rewolucyjne; początkowo dotyczący panowania dynastii Walezjuszów i Burbonów we Francji

industrializacja

(łac. *industrialis* – przemysłowy) uprzemysłowienie, wprowadzenie do gospodarki wielkoprzemysłowej mechanizacji produkcji; przekształcenie się społeczeństwa tradycyjnego w społeczeństwo przemysłowe

internacjonalizm

(łac. *inter* – między, *natio* – naród) pogląd głoszący równość wszystkich narodów; idea międzynarodowej przyjaźni i współpracy

korporacjonizm

(łac. *corporatio* – związek, połączenie części, *corpus* – ciało) doktryna społeczno-gospodarczo-polityczna traktująca państwo i społeczeństwo jako połączone organizmy; postulująca integrację wszystkich grup społecznych i ich interesów oraz włączenie ich w proces rządzenia

totalizm albo totalitaryzm

(łac. *totalis* – cały, całkowity) system rządów, który w największym możliwym stopniu dąży do pełnej kontroli publicznego i prywatnego życia swoich obywateli

volkizm

(niem. *volk* – lud, naród) niemiecka ideologia o charakterze neoromantycznym, skłaniająca się ku neopogańskim poglądom, że naród musi wrócić do swoich tradycyjnych i religijnych korzeni, by stworzyć jednolite politycznie, rasowo i kulturalnie społeczeństwo

Audiobook

Polecenie 1

Wysłuchaj nagrania i odpowiedz, jakie nacjonalistyczne wątki pojawiają się w tekście Romana Dmowskiego.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PeBtw46au>

Roman Dmowski

Myśli nowoczesnego Polaka

My, jeżeli jako naród chcemy żyć, jeżeli chcemy spełnić swój obowiązek względem ludzkości i nie pozostawić po sobie marnego wspomnienia na kartach dziejowych, musimy iść naprzód, tworzyć, organizować według swego typu wszystko, co jest zdolne ulec naszemu wpływowi. (...)

Jeżeli między żywiołami, do których pójdziemy ze swoim wpływem, ze swą kulturą, są zdolne do zdobycia samoistnego bytu, do stworzenia własnej cywilizacji, to zdolność ta jedynie może się okazać w wyczerpanym współzawodnictwie, w każdym razie względem nich zasłużymy się, czy to dając im cywilizację i wciągając ich w życie wyższego typu, czy dając im sposobność do uwydatnienia własnej indywidualności i do zahartowania jej w boju. (...)

Nie znaczy to, żebyśmy mieli chętnie wchłaniać wszelkie żywioły, które znajdujemy na drodze. Organizm narodowy powinien dążyć do wchłaniania tylko tego, co może przyswoić i obrócić na powiększenie wzrostu i siły zbiorowego ciała. Takim żywiołem nie są Żydzi. Mają oni zbyt wyraźną, zbyt skryzalizowaną przez dziesiątki wieków życia cywilizowanego indywidualność, ażeby dali się w większej liczbie przyswoić tak młodemu jak nasz, formującemu dopiero swój charakter narodowi, i raczej oni byłiby zdolni naszą większość duchowo, a w

części fizycznie zasymilować. Z drugiej strony w charakterze tej rasy, która nigdy nie żyła życiem społeczeństw naszego typu, tyle się nagromadziło i ustaliło właściwości odrębnych, obcych naszemu ustrojowi moralnemu, wreszcie w naszym życiu szkodliwych, że zlanie się z większą ilością tego żywiołu zgubiłoby nas, zastępując elementami rozkładowymi te młode, twórcze pierwiastki, na których budujemy swą przyszłość. (...)

Naród jest wytworem bytu państwowego. Trwanie przez szereg pokoleń w jednej organizacji państwowej, na jednej ziemi, pod jednym imieniem, z jedną władzą na czele, z jednym typem wzajemnych zależności, z jednymi celami na zewnątrz – zabiera coraz więcej z duszy jednostki na rzecz całości, na rzecz wielkiej, zbiorowej duszy narodu, tworzy najsilniejszy ze znanych w dziejach ludzkości wielki związek moralny, którego zerwanie, gdy się należycie utrwalił, przestaje wprost zależeć od woli jednostki. Etyka narodowa nie tylko nie sprzeciwia się etyce chrześcijańskiej czy etyce altruizmu, głęboko rozumianej, nie przeszkadza moralnemu stosunkowi między jednostkami, ale na dłuższe okresy stanowi niezbędny warunek moralności zbiorowisk ludzkich.

Źródło: Roman Dmowski, *Myśli nowoczesnego Polaka*, Warszawa 1989.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Zapoznaj się z artykułem Kennetha Kempa, profesora filozofii na St Thomas University. Zastanów się i odpowiedz na pytanie: czym według profesora Kempa jest tożsamość narodowa? Jak się ma do nacjonalizmu?

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PeBtw46au>

Kenneth Kemp

Tożsamość narodowa

Czy istnieje coś takiego jak tożsamość narodowa? Czy stanowi ona ważną część tego, kim my jako indywidualne osoby jesteśmy? Czy możliwy jest zdrowy „nacjonalizm”, który z jednej strony unika wrogości wobec innych narodów, z drugiej zaś ratuje przed beznarodowościowym kosmopolityzmem, pozbawiającym nas ważnej części naszego człowieczeństwa? Pozytywne odpowiedzi na te pytania są możliwe.

Wspólna tożsamość

Problem tożsamości może przybierać różne formy. Możemy np. pytać, czy nawrócony moralnie kryminalista jest w jakimś doniosłym tego słowa znaczeniu tą samą osobą, którą był przed nawróceniem. Czy jeśli zostanie złapany, będzie mógł uchronić się przed karą, argumentując, że już nie jest tą osobą, która popełniła przestępstwo?

Można jednak sensownie pytać o tożsamość w innej jeszcze formie. Możemy bowiem pytać o to, czy dwie różne osoby dzielą wspólną tożsamość nie jako jedna osoba, ale jako członkowie tej samej grupy. Dla niektórych pytanie o tego rodzaju tożsamość jest pozbawione sensu. Można grupować ludzi według tego, czy posiadają paszporty, w których numerze ostatnia cyfra to siódemka, według tego, czy mają ten sam kolor oczu albo czy głosowali, powiedzmy, na Andrzeja Dudę w wyborach prezydenckich. Wątpliwe jednak, aby takie cechy mogły konstituować wspólną tożsamość osób.

Jestem w tej chwili w Wilnie. Wraz z grupą studentów spędzamy miesiąc w Polsce, na Białorusi i na Litwie. Jednym z tematów eseju, który mają napisać, jest porównanie sposobu, w jaki pojęcie narodowej tożsamości manifestuje się w Polsce i na Białorusi. Czy jest coś, co łączy w tym względzie Polaków i Białorusinów, coś, co czyni ich Polakami, Białorusinami, coś, co konstituuje ich narodową tożsamość? Odnoszę wrażenie, że Polacy o wiele większe znaczenie przypisują polskości (także Amerykanie amerykańskości) niż Białorusini swojej tożsamości narodowej. Przez długi czas nie nazywali siebie Białorusinami (może nawet nimi nie byli), ale tutejszymi. Czy jednak Polacy (i Amerykanie) mówią o czymś realnie istniejącym? A może tylko projektują coś analogicznego do posiadania tej samej cyfry w numerze paszportu?

Joseph de Maistre zajmował w tym względzie skrajnie realistyczne stanowisko. Jak pisał: „Nie ma na świecie kogoś takiego jak Człowiek. W swoim życiu spotkałem

jedynie Francuzów, Włochów, Rosjan itd. [...] Jeśli jednak chodzi o Człowieka, oświadczam, że w swoim życiu nigdy go nie spotkałem. Jeśli istnieje, ja z pewnością nic o tym nie wiem”. Z kolei stanowisko Alberta Einsteina sytuuje się na drugim krańcu. Zgodnie z jego słowami „Państwo, którego jestem obywatelem, nie odgrywa choćby najmniejszej roli w moim życiu emocjonalnym, ponieważ dla mnie ma ono bardziej charakter biznesowy, analogiczny do umowy z firmą ubezpieczeniową”. Czy to samo, co o idei obywatelstwa, powiedziałaby o tożsamości narodowej?

Naród może być obiektem silnych emocji. W kluczowym momencie powieści Edwarda Everetta Hale’a *Człowiek bez ojczyzny* (1863) Philip Nolan (postać fikcyjna), zdrajca Ameryki, czyta słowa Waltera Scotta: „Dyszy tam człowiek z duszą martwą, nie rzekł nigdy w sercu swoim, to moja ojczyzna”. Zaczyna wówczas dostrzegać grozę swojej obojętności wobec Stanów Zjednoczonych. Sokrates (w Platonskim *Kritionie*) podkreśla, jak wielkim jest dłużnikiem swoich rodzimych Aten. Być może zarówno taką postawę, pełną afektu, jak i poczucie obowiązku można mieć wobec narodu w nie mniejszym stopniu niż wobec państwa czy polis (oczywiście pomimo pewnych różnic, które podkreśla Jacek Woroniecki w swoim eseju *O narodzie i państwie*).

Coś więcej niż emocje

Jednakże tożsamość narodowa to chyba coś więcej niż samo uczucie, afekt czy źródło obowiązku. Ernest Renan w swoim jakże inspirującym eseju *Czymże jest naród?* (1882) pisał: „Naród jest duszą, duchową zasadą. Dwie rzeczy, które tak naprawdę są jednym, tworzą tę duszę bądź duchową zasadę. Jedna w przeszłości, druga zaś w teraźniejszości poczyna. Jedna to wspólne posiadanie bogatego dziedzictwa wspomnień, druga to obecna zgoda, pragnienie, aby żyć razem, wola, aby podtrzymać wartość otrzymanego dziedzictwa w nienaruszonej formie”. Ludzka istota staje się osobą przez to, że wyrasta w danej kulturze. Kształtowana jako dziecko czy to przez Adama Mickiewicza, czy też przez Henry’ego Wadswortha Longfellowa, Lecha Wałęsę bądź Jerzego Waszyngtona. Nie musi ona lubić poezji tych pierwszych ani się zgadzać z tymi drugimi, aby to kształtowanie miało miejsce.

Kształtuje ją także jej język ojczysty, co tak dobrze ukazała filozof języka Anna Wierzbicka między innymi w książce *Understanding Cultures through their Key Words* (*Słowa klucze. Różne języki – różne kultury*). Dwie jej uwagi mają tutaj

istotne znaczenie. Po pierwsze: „Nie wszystko, co można powiedzieć w jednym języku, da się wyrazić w innym. Leksykony różnych języków zdają się przedstawiać różne uniwersa pojęć”. Po drugie: „Można by sądzić, że angielski [...] to po prostu język neutralny, uniwersalny wehikuł dla wyrażania miejscowych myśli i idei. Rzeczywiście, angielskie słowa i frazy wchłonęły bogactwo kulturowego bagażu, który jest niewidzialny dla większości rodzimych użytkowników”.

Narodowa tożsamość obejmuje wspólne dziedzictwo (historię, literaturę, jak i sam język) oraz wspólnie podzielany projekt życia razem, realizowania pewnego rodzaju wspólnoty. Dla jednych (osób czy wspólnot) tożsamość ta może być bardziej, dla innych mniej ważna. Wartościując ją, można nawet popaść w groźną przesadę. Jednak jeśli tej przesady uda się uniknąć, tożsamość narodowa staje się naturalną konsekwencją faktu, że człowiek, jak to ujął Arystoteles, jest zwierzęciem społecznym. Jest coś takiego, co wszyscy Polacy jako Polacy, wszyscy Amerykanie jako Amerykanie, wspólnie podzielają. Nie są identyczni, ale mają wspólną tożsamość. Bez względu na to, czy się do niej przyznajemy, czy ją lubimy, jest ona w jakimś przynajmniej minimalnym stopniu ważną częścią tego, kim jesteśmy.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 3

Zastanów się i opisz sytuację z życia codziennego, której bohaterowie mieliby do czynienia z nacjonalizmem. Zanotuj cechy charakterystyczne dla poglądów nacjonalistycznych.

Napisz, czym charakteryzuje się postawa nacjonalistyczna.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Zaznacz jako poprawne lub fałszywe twierdzenia odnoszące się do nacjonalizmu.

	prawda	fałsz
Isaak Berlin uważa, że dla zaistnienia nacjonalizmu potrzebne były dwa warunki: poczucie krzywdy i nowej idei życia atrakcyjnej dla skrzywdzonego społeczeństwa.	☐	☐
Nacjonalizm niemiecki w wieku XX, po dojściu do władzy Hitlera, przeistoczył się w nazizm.	☐	☐
Nacjonalizm jest jedną z najstarszych ideologii i spotykany był już w starożytności.	☐	☐
Nacjonalizm to wynik kształtowania się tożsamości narodowej.	☐	☐

Ćwiczenie 5

Odpowiedz na pytanie: dlaczego ideologia nacjonalizmu zawsze łączy się z problematyką organizacji państwa?

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się jeszcze raz z definicją nacjonalizmu. Przedstaw swoje stanowisko w debacie: Czy można budować mocny i trwały ustrój pozbawiony aspektów nacjonalistycznych?

Definicja: nacjonalizm

(z łac. *natio* – naród, nacja) – ideologia przedstawiana również jako doktryna polityczna, w której najwyższą wartością są ideały i cele narodu. Realizacja narodowych celów jest związana z polityczną organizacją państwa narodowego. W ideologii nacjonalizmu naród jest organiczną wspólnotą jednostek, połączonych niematerialną więzią wspólnego pochodzenia, kultury, historii i religii. W nacjonalizmie obecne są odwołania do wyjątkowości narodu oraz misji dziejowej, jaką naród ma do spełnienia. Celem ideologii nacjonalistycznej jest budowanie potęgi narodu, co usprawiedliwia stosowane środki – bezprawie, przemoc, dowolność w stanowieniu i interpretowaniu prawa, arbitralne ustanawianie norm etycznych.

Ćwiczenie 7

W II poł. XX w. myśl nacjonalistyczna nie była szeroko popularna. Odpowiedz na pytanie, dlaczego współcześnie ta ideologia znajduje tylu zwolenników? Uzasadnij swoje zdanie.

Praca domowa

Ćwiczenie 8

Napisz esej filozoficzny w postaci pracy argumentacyjnej, w której przedstawisz korzyści i zagrożenia mogące powstać na skutek przyjęcia ideologii nacjonalistycznej na różnych poziomach: jednostki, grupy, państwa.

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Słownik filozoficzny: nacjonalizm

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

III. Wybrane problemy filozofii.

10. Wybrane spory z zakresu filozofii polityki. Uczeń, definiując odpowiednie terminy i analizując argumenty, rekonstruuje następujące spory:

- 1) o naturę społeczeństwa (indywidualizm – kolektywizm);
- 3) o naczelną wartość życia społecznego (liberalizm kulturowy – konserwatyzm);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Poznasz genezę nacjonalizmu i założenia nacjonalistycznych ideologii.
- Przeanalizujesz kontekst historyczny ideologii nacjonalistycznej.
- Ocenisz zagrożenia wiążące się z postawą nacjonalistyczną.

Cele operacyjne. Uczeń:

- zna i charakteryzuje główne dyscypliny filozoficzne, opisuje ich problematykę i posługuje się odpowiednią terminologią;
- identyfikuje różne problemy, stanowiska i nurty filozoficzne na przykładach pytań i twierdzeń filozofów;
- rozwija krytyczne myślenie i sprawności logiczne poprzez analizę wybranych pytań i argumentów filozoficznych.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- mapa myśli;
- audiobook.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Przed lekcją nauczyciel udostępnia uczniom na platformie materiał „Słownik filozoficzny: nacjonalizm”. Uczniowie mają za zadanie przygotować rozwinięcie mapy myśli zamieszczonej w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika wyświetla stronę tytułową e-materiału. Następnie prosi wybraną osobę o odczytanie tematu lekcji oraz celów. Wspólne ustalenie kryteriów sukcesu.
2. **Raport z przygotowań.** Nauczyciel, za pomocą raportu dostępnego w panelu użytkownika oraz na drodze rozmowy z uczniami, weryfikuje ich przygotowanie do lekcji: sprawdza, czy wszyscy przeczytali treść sekcji „Przeczytaj”. Uczniowie prezentują swoje propozycje rozwinięcia mapy myśli i uzupełniają swoje notatki.

Faza realizacyjna:

1. **Dyskusja.** Nauczyciel, odwołując się do przygotowanych przed uczniów informacji oraz ich przedwiedzy, inicjuje dyskusję, zadając pytanie: *Czy nacjonalizm można nazwać patriotyzmem?* Dyskusję należy prowadzić z zachowaniem ustalonych wspólnie zasad kulturalnej i dobrej dyskusji.
2. **Praca z multimediami** Nauczyciel dzieli klasę na grupy w ten sposób, aby każda z grup pracowała z jednym audiobookiem: tekstem Romana Dmowskiego lub artykułem Kennetha Kempa. Każda z grup ma za zadanie przygotować odpowiedzi do poleceń. Zespoły pracują według ustalonego porządku:
 - grupa 1.: *Wysłuchaj nagrania i odpowiedz, jakie nacjonalistyczne wątki pojawiają się w tekście Romana Dmowskiego.*
 - grupa 2.: *Zapoznaj się z artykułem Kennetha Kempa, profesora filozofii na St Thomas University. Zastanów się i odpowiedz na pytanie: czym według profesora Kempa jest tożsamość narodowa? Jak się ma do nacjonalizmu?*Uczniowie przygotowują krótkie wystąpienia zawierające syntezę treści przydzielonej części multimedium oraz odpowiedzi na polecenia. Po wyznaczonym czasie zespoły prezentują efekty swojej pracy. Po zakończonej pracy z tekstami audiobooków wszyscy uczniowie wykonują polecenie nr 3: *Zastanów się i opisz sytuację z życia codziennego, której bohaterowie mieliby do czynienia z nacjonalizmem. Zanotuj cechy charakterystyczne dla poglądów nacjonalistycznych.*
3. **Ćwiczenia przedmiotowe.** Uczniowie dobierają się w pary i wykonują ćwiczenia nr 1-4. Następnie konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów i ustalają jedną wersję odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie w ramach podsumowania wykonują ćwiczenie 5. z sekcji „Sprawdź się”.
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Napisz esej filozoficzny w postaci pracy argumentacyjnej, w której przedstawisz korzyści i zagrożenia mogące powstać na skutek przyjęcia ideologii nacjonalistycznej na różnych poziomach: jednostki, grupy, państwa.

Materiały pomocnicze:

- I. Berlin, *Nacjonalizm: zlekceważona potęga* [w:] Idem, *Pod prąd*, przeł. T. Bieroń, Poznań 2002.
- E. Gellner, *Narody i nacjonalizm*, przeł. T. Hołówka, Warszawa 1991.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie zapoznają się z multimedium w sekcji „Audiobook” i przygotowują do niego pytania. Następnie zadają je sobie nawzajem, sprawdzając stopień przyswojenia jego treści.